

Prof. Dr. Kulcsár Szabó Ernő
ELTE Összehasonlító Irodalomtudományi
Tanszék
Múzeum krt. 4/a
1088 Budapest

Kedves Kollégák,

Az irodalomtudomány és a kultúrakutatás horizontjai az ezredfordulón c. NKFP program keretében **2003. március 27. és 29.** között **IDENTITÁS ÉS KULTURÁLIS IDEGENSÉG** címmel rendezzük meg Budapesten azt a konferenciát, amely elsősorban költészettörténeti összefüggésben venné szemügyre az identitásképzés olyan irodalmi rögzítésű változatait, amelyek a tág értelemben vett idegenség tapasztalatának kulturálisan releváns feldolgozásaiból származnak. A vizsgálat szemhatárába főként olyan alkotásokat, illetve értelmezői konstrukciókat volna szerencsés bevonni, amelyek a 19. és a 20. század fordulójától kezdődően paradigmaképző erővel kerültek be a modernség hatástörténetébe. A kulturalitás szöveg-, nyelv-, szubjektum- és világertelmező kódjainak működésére irányuló kérdések ezekben a vizsgálódásokban elsősorban arra adhatnának választ, hogy az alteritás, a máság, az „(el)különbözés” vagy az idegenség bármely olyan tapasztalata, amely *poétikailag konstitutív* módon alakítja a műalkotás szövegvilágát, kirajzol-e (társági/világirodalmi összefüggésben) típusérvényű formákat. Azaz, esetleg olyanokat, amelyekre az irodalmiság nem-mediális értelmezésének hagyománya saját kérdezésmódjának sajátosságai miatt kevésbé nyithatott távlatokat.

A kérdésirányok ilyen kondicionáltságától nemcsak vagy nem elsősorban arra remélünk használható válaszokat, vajon a magyar modernség különböző szakaszai a máság, az idegenség vagy a különbezés tapasztalatának és önmegértésbeli feldolgozásának mely strukturális változatait részesítették előnyben. Hiszen nyilvánvaló, hogy a „saját” instanciája legkésőbb a századforduló óta (a „Je est un autre” diktumától az „Észak-fok, titok, idegenség”-ig) nemegyszer olyannyira hozzáférhetetlenként határozza meg az identitás figurációit, hogy akár annak elvi konstituálódását is megkérdőjelezheti (a „talált versektől” Domonkos István: *Kormányeltörésben-jéig*). Ugyanígy az idegenség iránti kulturális szükséglet megnyilvánulásainak változatai is szerfelett heterogén képet nyújtanak, az egzotikum szecessziós kultuszától az elidegenítés avantgard technikáin át Oravecz hopi-verseiig. Ezek a típuslehetőségek az idegen tapasztalatot ártalmatlanító nosztrifikálástól, sőt az idegenségmozzanat likvidációjától a szándékoltan neutralizáló, védekező vagy elhárító félreértésen keresztül az idegenség ismertté-hasonító feloldásának/megszüntetésének vagy pedig a saját relativációjának/felfüggesztésének alternatíváiig terjedhetnek, szerkezetileg azonban olyan kölcsönös kiegyensúlyozású modelleket is lehetővé téve, ahol a sajátban fölismert idegen és az idegenben megtapasztalt saját nem dominált kettőssége biztosít mozgásteret az idegen tapasztalat identitásképző sokféleségének.

Mínthogy a kutatás átfogóbb paraméterei az irodalmi medialitás 20. századi mibenlétének, az irodalom mediális viselkedésének kérdéseit helyezik előtérbe, szükségszerűen kerül erősebb hangsúly a szövegek olyan értelmezésére, ahol azok vagy kulturális funkciók megnyilvánítóiként, a kulturalitás hálózatába szőtt nyelvi-szövegi cselekvésformákként vagy pedig az irodalom bármely kontextusára nézve releváns információkat tároló-, bíró- és lejegyzőrendszerként viselkednek. Az identitásképzés „irodalmi rögzítésű változatai” kifejezés igyekezett föntebb annak lehetőségére is utalni, hogy a modernség szóba jöhető szövegei ebben a kérdezőhorizontban még akkor sem kényszerülnek kizárólagos irodalmi-retorikai olvasási horizontba, ha mediális viselkedésük egyik legjellemzőbb megnyilvánítója maga a primer szövegi materialitás.

Módszertanilag aligha szükséges utalnunk arra a nyitottságra, amely az alteritás tapasztalatának hermeneutikai, posztstrukturalista, diszkurzusanalitikai vagy rendszerelméleti megközelítéséből

értelemszerűen adódik. Itt legfölből azokra a nagyon is releváns előfeltevésbeli különbségekre érdemes emlékeztetnünk, amelyek az idegenség tapasztalatának eltérő szituálhatóságából adódnak. Hiszen az alteritás részleges hozzáférhetőségének hermeneutikai előfeltevését Luhmann-nak az idegenség elvi hozzáférhetetlenségéről alkotott tétele ellensúlyozza, az diszkurzusanalízis archeológiájában elvileg kirajzolható episztémétörténeti indexeket viszont a történeti konstrukciókat felfüggesztő posztstrukturalizmus szkepszise fogja viszonylagosítani. A vizsgálódás tehát – a szűkebb módszertani paradigmák Wittgensteintől Schützön át Plessnerig kínáló egyéb változatait itt most nem is említve – olyan diszkurzív térben megy végbe, ahol aligha várható az idegenség kulturális tapasztalatának bármiféle megszilárduló s akár csak a hazai modernsége nézve is kánonérvényű rendszerezése. Kísérletünk arra irányul, hogy a **nagyjából 20-25 perces (külön kötetben megjelentetendő) előadások** olyan alkotásokra, költésztörténeti összefüggésekre vagy akár művészetközi jelenségekre irányítsák rá a figyelmünket, amelyeknek hatástörténeti szerepük lehet(ett) az alteritás-tapasztalat életképes mintáinak kidolgozásában és – rajtuk keresztül – a másság általi önmegértés kulturális karakterének alakításában.

Arra kérünk tehát, amennyiben szívesen hozzájárulnál e kísérlet sikeréhez, részvételi szándékodat és dolgozatod várható címét B. Szabó Editnél február 1-ig jelezd írásban, a fenti intézeti címen. Az előadásokért – a publikálendő változat terjedelmétől függően – honoráriumot tudunk fizetni.

Együttműködésre és szakmai támogatásodra számítva

Szívélyesen üdvözöl

Kulcsár Szabó Ernő
egyetemi tanár,
az 5-113/2001. sz. NKFP program szakmai vezetője